

Læreplan i næringslivsøkonomi - programfag i utdanningsprogram for studiespesialisering

Gjelder fra 01.08.2006

Gjelder til 31.07.2008

Formål

Lokale og nasjonale ressurser har gjennom tidene gitt grunnlag for livsopphold og næringsvirksomhet. Kunnskaper om dette er en viktig del av historie og kulturarv. Næringsstrukturer endres over tid. Endringene gir ringvirkninger i andre deler av samfunnet.

Næringslivsøkonomi skal gi forståelse for hvorfor strukturendringer finner sted, og hvilke konsekvenser de kan ha for individ, bedrift og samfunn. Et formål med faget er å gi innsikt i hva bedriftsutvikling og etableringer betyr for verdiskaping, sysselsetting og velferd i samfunnet. Faget skal utvikle kompetanse i økonomistyring som forutsetning for effektiv ressursforvaltning. Næringslivsøkonomi skal gi forståelse for samspillet mellom økonomi, miljø og teknologi og fremme innovasjon og entreprenørskap i tråd med prinsipper for bærekraftig utvikling.

Faget næringslivsøkonomi er allmenndannende, studieforberedende og yrkesrettet. Det skal bidra til teoretiske kunnskaper og praktiske ferdigheter knyttet til bedriften som en økonomisk enhet og som del av samfunnet. Et formål er å gi innsikt i bedriftens arbeidsoppgaver og beslutningsprosesser og gi grunnlag for å forstå den rollen private og offentlige bedrifter og organisasjoner spiller i samfunnet. Næringslivsøkonomi skal bidra til at eleven kan se næringslivets utvikling i et historisk og internasjonalt perspektiv.

Opplæringen skal legge til rette for bruk av ulike læringsarenaer som kan gi teoretisk og praktisk tilnærming til faget og stimulere til kontakt og samarbeid med arbeids- og næringsliv. Å etablere en ungdomsbedrift vil kunne være en måte å skape sammenheng mellom teori og praksis i opplæringen, men kompetansemål om etablering kan også knyttes til en tenkt bedrift. Opplæringen skal stimulere til kreativitet, analytisk og helhetlig tenkning og verdibevisste valg, og bidra til utvikling av samarbeidsevne og sosial kompetanse.

Struktur

Næringslivsøkonomi består av tre programfag: næringslivsøkonomi 1, næringslivsøkonomi 2 og næringslivsøkonomi 3. Programfagene kan velges uavhengig av hverandre.

Faget er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål for. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

Oversikt over hovedområder:

Programfag	Hovedområder		
Næringslivsøkonomi 1	Bedrift og samfunn	Økonomisk styring	Menneskene i bedriften
Næringslivsøkonomi 2	Bedrift og samfunn	Økonomisk styring	Menneskene i bedriften
Næringslivsøkonomi 3	Bedrift og samfunn	Økonomisk styring	Menneskene i bedriften

Hovedområder

Næringslivsøkonomi 1

Bedrift og samfunn

Hovedområdet *bedrift og samfunn* dreier seg om næringsutviklingen i Norge i et historisk perspektiv og gir oversikt over sentrale trekk ved dagens næringsliv. Aktiviteter og problemstillinger som er felles for de fleste bedrifter, blir presentert. Hovedområdet handler om hvordan bedrifter kan inngå i lokale nettverk, og hvordan utnytting av ressurser kan gi grunnlag for næringsvirksomhet og interessekonflikter.

Økonomisk styring

Hovedområdet *økonomisk styring* dreier seg om hvordan en bedrift setter mål, kartlegger arbeidsbetingelser, utarbeider og iverksetter planer, registrerer og vurderer resultatene og foreslår tiltak. Det handler om økonomistyring i forbindelse med etablering og drift av en virksomhet. Forretningsplaner og virksomhetsplaner står sentralt i dette hovedområdet.

Menneskene i bedriften

Hovedområdet *menneskene i bedriften* handler om rettigheter og plikter og moralske normer og verdier i et arbeidsforhold. Det omfatter også om grunnleggende prinsipper for prosjektorganisering, teamarbeid og erfaringslæring.

Næringslivsøkonomi 2

Bedrift og samfunn

Hovedområdet *bedrift og samfunn* handler om bærekraften i produksjons- og forbruksmønsteret i Norge. Enkle verktøy innenfor miljøledelse og regnskapslovens krav til miljørapportering blir omtalt. Hovedområdet dreier seg om hvordan miljø- og ressursproblemer kan være systembestemte, og hvordan endringer i nasjonale og internasjonale rammebetingelser kan fremme en miljømessig bærekraftig utvikling.

Økonomisk styring

Hovedområdet *økonomisk styring* dreier seg om kalkulasjon, regnskap, budsjettering og budsjettkontroll. Det handler om sentrale begreper og sammenhenger knyttet til resultat- og formuesberegning og hvordan bedriftens eksternregnskap settes opp etter gjeldende lovbestemmelser. Hovedområdet omfatter også enkle internregnskap og regnskapsanalyse, og hvordan økonomistyring kan forbedres ved bruk av IKT-verktøy.

Menneskene i bedriften

Hovedområdet *menneskene i bedriften* dreier seg om bedriftens fysiske og psykososiale arbeidsmiljø og systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i form av internkontroll. Det handler om arbeidstakernes mulighet for medvirkning og utvikling og om forholdet mellom menneskene i bedriften. Hovedområdet dreier seg også om likestillings spørsmål og utfordringer og muligheter på flerkulturelle arbeidsplasser.

Næringslivsøkonomi 3

Bedrift og samfunn

Hovedområdet *bedrift og samfunn* handler om bedriftens samfunnsansvar og hvordan økonomiske, miljømessige og sosiale hensyn kan integreres i beslutningsprosessen. Hovedområdet dreier seg om konsekvenser av globaliseringen og forhold som påvirker bedriftenes konkurranseevne. Etske problemstillinger og betydningen av kulturforståelse i møte med andre kulturer står sentralt i hovedområdet.

Økonomisk styring

Hovedområdet *økonomisk styring* dreier seg om bedriftsøkonomisk analyse og strategiske beslutninger. Det handler om bruken av teoretiske modeller og hvordan

optimeringsproblemer kan løses ved bruk av markedsmodeller. Hovedområdet handler om hvordan en bedrift kan bedre lønnsomheten. Det handler om beslutninger knyttet til investeringer i offentlig og privat sektor. Krisehåndtering og avvikling er også et emne i dette hovedområdet.

Menneskene i bedriften

Hovedområdet *menneskene i bedriften* handler om hvordan hensiktsmessig styringsmodell og organisasjonsstruktur avhenger av virksomhetstype og situasjon. Hovedområdet dreier seg om ledelse som funksjon og hvordan bedrifter kan øke endringsberedskapen gjennom kompetanseutvikling og organisasjonslæring.

Timetall

Timetallet er oppgitt i 60-minutters enheter:

Næringslivsøkonomi 1: 140 årstimer

Næringslivsøkonomi 2: 140 årstimer

Næringslivsøkonomi 3: 140 årstimer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I næringslivsøkonomi forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig i næringslivsøkonomi innebærer å kunne uttrykke egne oppfatninger, stille spørsmål, lytte, argumentere, gi og motta tilbakemeldinger. Å kunne uttrykke seg muntlig betyr også å framføre et klart budskap når kontakter og samarbeidsrelasjoner skal etableres. Bevissthet omkring språkbruk og form, tilpasset målgruppe og situasjon er en del av den muntlige ferdigheten.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i næringslivsøkonomi innebærer å kunne skrive rapporter, referater, brev, søknader, e-post og notater med sikker og korrekt språkbruk. Det betyr også å delta i nettbaserte fora. Å kunne uttrykke seg skriftlig vil si å kunne argumentere logisk og framstille en sak klart og presist.

Å kunne lese i næringslivsøkonomi innebærer bruk av lesestrategier for å håndtere et stort informasjonstilfang på en hensiktsmessig måte. Det vil si å mestre fagterminologi for å kunne tilegne seg innholdet i fagøkonomiske tekster og holde seg oppdatert i næringslivsspørsmål gjennom dagspresse og tidsskrifter. Leseferdighet i faget er også å kunne trekke relevant informasjon ut fra regnskapsoppstillinger, revisjonsrapporter, tabeller og grafiske framstillinger, gjenkjenne bruken av virkemidler i reklamemateriell og andre tekster og vurdere troverdigheten av utsagn og kilder.

Å kunne regne i næringslivsøkonomi innebærer å formulere faglige sammenhenger i form av likninger og funksjoner, utføre beregninger, sette opp tabeller og illustrere med grafer. Grunnleggende tallforståelse vil si å kunne forholde seg til tallstørrelser og til forholdet mellom dem ved hjelp av hoderegning.

Å kunne bruke digitale verktøy i næringslivsøkonomi innebærer blant annet sikker bruk av regneark, tekstbehandling, Internett og presentasjonsverktøy. Det betyr å bruke regneark

til å strukturere og behandle økonomiske data for beslutningsformål. Det vil si å konstruere egne regnearkmodeller og bruke dem i «hva hvis»-analyser. Å kunne bruke digitale verktøy innebærer å utøve kildekritikk og ha innsikt i lover og regler om opphavsrett og personvern. Kjennskap til profesjonelt IKT-basert verktøy inngår i den digitale kompetansen.

Kompetansemål

Næringslivsøkonomi 1

Bedrift og samfunn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- presentere hovedtrekk i næringsutviklingen i Norge og forklare årsaker til strukturendringer
- gjøre rede for hvilken rolle innovasjon og entreprenørskap spiller for verdiskaping og sysselsetting i dagens samfunn
- beskrive en bedrift med hensyn til næringstilknytning, selskapsform, størrelse, interessenter, rammebetingelser og hovedaktiviteter
- gi eksempler på mål som private og offentlige bedrifter og organisasjoner har for sin virksomhet
- gjøre rede for hvordan bedrifter inngår i lokale nettverk
- gi eksempler på hvordan lokale ressurser gir grunnlag for næringsvirksomhet, og vurdere eventuelle interessekonflikter i forbindelse med ressursbruken
- fortelle historien til en bedrift

Økonomisk styring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- utvikle og vurdere en forretningsidé ut fra et markedsmessig, etisk og miljømessig perspektiv
- utvikle regnearkmodeller for økonomiske beregninger og vurderinger i forbindelse med etablering av en småbedrift
- kartlegge og bruke informasjonskilder og veiledningstjenester for etablering og drift av en virksomhet
- anbefale og begrunne hensiktsmessig selskapsform for ulike etableringsprosjekter, og planlegge den formelle etableringsprosessen for en småbedrift
- vurdere finansieringskilder for nyetableringer
- kartlegge indre og ytre rammebetingelser som grunnlag for valg av mål og strategier for en bedriftsetablering
- utarbeide en forretningsplan for en valgt etablering og presentere den ved å bruke av digitale verktøy
- utarbeide en virksomhetsplan for en bedrift der markedsføringstiltak og rutiner for økonomistyring og kvalitetskontroll inngår
- føre og avslutte et enkelt regnskap med hensiktsmessig bruk av kontoer

Menneskene i bedriften

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for rettigheter og plikter i et arbeidsforhold og diskutere betydningen av tillit, lojalitet og ansvar
- diskutere hva som kjennetegner et godt arbeidsmiljø
- utarbeide en organisasjonsplan for en bedriftsetablering

- forklare hva som kjennetegner prosjektorganisering og effektive gruppeprosesser
- medvirke i selvstyrte arbeidsgrupper og reflektere over eget læringsutbytte

Næringslivsøkonomi 2

Bedrift og samfunn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for årsaker til at det kan oppstå avvik mellom bedriftsøkonomisk og samfunnsøkonomisk lønnsomhet
- diskutere i hvilken grad produksjons- og forbruksmønsteret i Norge ivaretar prinsipper for bærekraftig utvikling
- foreslå og begrunne tiltak bedrifter kan gjennomføre for å bedre miljøeffektiviteten med utgangspunkt i enkle verktøy for miljøledelse
- gjøre rede for regnskapslovens krav til miljørapportering og presentere miljørapporten til en foregangsbedrift
- drøfte endringer i nasjonale og internasjonale rammebetingelser som kan fremme en miljømessig bærekraftig utvikling

Økonomisk styring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- føre og avslutte regnskap for handels- og servicebedrifter med de vanligste forretningstilfellene og årsoppgjørdisposisjonene
- utarbeide resultat- og balanserapport for småforetak i samsvar med aktuelle lover, forskrifter og standarder for regnskapsføring
- beregne nøkkeltall som grunnlag for vurdering av lønnsomhet, likviditet og finansiering
- gjøre rede for revisors oppgaver i en bedrift
- forklare formålet med internregnskap og utarbeide et enkelt internregnskap for en handels- eller servicebedrift
- utarbeide produktkalkyler etter bidrags- og selvkostmetoden for handels-, service- og håndverksbedrifter og velge relevant metode
- forklare hvordan budsjettering inngår i økonomistyring, utarbeide resultat- og likviditetsbudsjett for handels- og servicebedrifter og foreta budsjettkontroll
- gjøre rede for bruk av IKT-basert økonomistyringsverktøy i bedrifter

Menneskene i bedriften

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi en historisk oversikt over arbeidervernlovgivningen i Norge
- presentere hovedinnholdet i arbeidsmiljøloven og sammenligne med lovgivning i noen andre land
- gjøre rede for hvilke krav som stilles til HMS-arbeid i en bedrift og belyse med aktuelle eksempler
- finne og presentere materiell som dokumenterer aktuelle arbeidsmiljøutfordringer
- beskrive motivasjons- og stressfaktorer i arbeidslivet og diskutere hva som kjennetegner et godt psykososialt arbeidsmiljø
- gjøre rede for utfordringer og muligheter som knytter seg til flerkulturelle arbeidsplasser, og diskutere tiltak som kan bidra til reell likestilling med hensyn til kjønn, etnisk og kulturell bakgrunn
- drøfte etiske problemstillinger i arbeidsforhold og næringsvirksomhet

Næringslivsøkonomi 3

Bedrift og samfunn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte hva bedriftens samfunnsansvar innebærer, og gi eksempler på at bedrifter integrerer samfunnsansvar i beslutningsgrunnlaget
- diskutere hvilke utfordringer en bedrift kan ha i møte med ulike kulturer
- gjøre rede for forhold som påvirker konkurranseevnen til bedrifter i Norge, og diskutere hva aktører i næringslivet og myndighetene kan gjøre for å forbedre den
- diskutere drivkrefter bak internasjonaliseringsprosessen og gi eksempler på hvordan bedrifter inngår i globale nettverk
- drøfte hvilke konsekvenser den økonomiske globaliseringen kan ha for enkeltmennesker, bedrifter og samfunn
- drøfte hvordan bedrifter gjennom sitt engasjement i fattige land kan bidra til utvikling

Økonomisk styring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke teoretiske modeller for å belyse bedriftsøkonomiske problemstillinger og vurdere modellenes muligheter og begrensninger
- gjøre rede for ulike kostnadstyper og hvordan de varierer med aktivitetsnivået i en bedrift
- gjøre rede for forhold som påvirker etterspørselen etter et produkt, og forklare sammenhengen mellom priselastisitet og grenseinntekt
- bestemme optimal markedstilpasning ved faste og variable priser i en grafisk modell og vise hva som skjer når forutsetningene endres
- beskrive konkurransesituasjonen under ulike markedsformer
- forklare prisdifferensiering og beregne resultat ved bruk av denne markedsstrategien
- vurdere tiltak og virkemidler som en bedrift kan benytte for å bedre lønnsomheten
- gjøre rede for hensikten med investeringer i privat og offentlig sektor
- budsjettere kapitalbehovet og kontantstrømmen for et investeringsprosjekt, vurdere bedriftsøkonomisk lønnsomhet og samfunnsmessige virkninger av ulike alternativer og anbefale en løsning
- beregne finansieringskostnader og presentere forslag til finansiering av ulike prosjekter
- gi eksempler på hvordan økonomiske kriser kan oppstå i en bedrift, og peke på ulike løsninger, med avvikling som ett alternativ

Menneskene i bedriften

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare hvordan en hensiktsmessig organisasjonsstruktur avhenger av virksomhetstype, menneskelige ressurser og aktuelle oppgaver som skal løses
- gjøre rede for ulike styringsmodeller for private og offentlige virksomheter og forklare hvordan IKT-baserte informasjonssystemer kan forbedre beslutningsprosessen
- beskrive ledelse som funksjon og diskutere hvordan ulike måter å utøve lederskap på kan påvirke arbeidsmiljø, bedriftskultur og effektivitet
- gjøre rede for hvordan bedrifter kan øke sin endringsberedskap gjennom kompetanseutvikling og organisasjonslæring

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering

Programfag	Ordning
Næringslivsøkonomi 1	Elevene skal ha standpunktkarakter.
Næringslivsøkonomi 2	Elevene skal ha standpunktkarakter.
Næringslivsøkonomi 3	Elevene skal ha standpunktkarakter.

Eksamen for elever

Programfag	Ordning
Næringslivsøkonomi 1	Elevene kan trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Næringslivsøkonomi 2	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eller muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Næringslivsøkonomi 3	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eller muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet lokalt.

Eksamen for privatister

Programfag	Ordning
Næringslivsøkonomi 1	Privatistene skal opp til muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Næringslivsøkonomi 2	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.
Næringslivsøkonomi 3	Privatistene skal opp til muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.